

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૨૧૨૫૧/૨૦૧૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ. જે. શાસ્ત્રી

૧ શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી

આપવામાં આવી શકે છે?

૨ પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?

૩ શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?

જ શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા
કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો
સમાવેશ થાય છે ?

ઇન્ડિયન ફાર્મર્સ ફર્ટિલાઇઝર કો ઓપરેટિવ લિમિટેડ, અને ૧... અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨...સામાવાળા (ઓ)

ઉપસ્થિતિ :

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧-૨ માટે શ્રી ચુચિત એન. શેઠ, એડવોકેટ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી પ્રણવ ત્રિવેદી સાથે શ્રી કમલ ત્રિવેદી,
એડવોકેટ જનરલ.

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧-૩ માટે સૂચના બજવવામાં આવેલ.

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ. જે. શાસ્ત્રી

તારીખ:૨૦/૧૦/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

(પેર: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી)

૧. આ અરજીમાં અરજદારે નીચેની રાહત માટે વિનંતી કરી છે:

“એ. આ માનનીય કોર્ટ જાહેરાત કરી શકે છે કે વેચાણવેરાના કાયદાની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) માં "ચોક્કસ વર્ષ માટે" શબ્દસમૂહ ભેદભાવપૂર્ણ, મનસ્વી અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે અને તેથી ગેરબંધારણીય છે.

બી. આ માનનીય કોર્ટ કરવેરાની વધારાની ચુકવણીની તારીખથી અરજદારોને ૧૯૭૪-૭૫ થી ૧૯૭૯-૮૦ વર્ષ માટે પહેલેથી જ આપવામાં આવેલા રિફંડ પર રિફંડની તારીખ સુધી યોગ્ય દરે રિફંડ પર તાત્કાલિક વ્યાજ આપવા માટે આદેશ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરી શકે છે.”

૨. આ પ્રાર્થનાઓ નીચેની વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિમાં ઉદભવે છે:

અરજદાર નંબર ૧ એ મલ્ટી સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલી સોસાયટી છે અને હવે પછી તેને અરજદાર-સોસાયટી તરીકે ઓળખવામાં આવશે.અરજદાર-સોસાયટી ખાતરોના ઉત્પાદન અને વેચાણમાં સંકળાયેલી છે અને રાજ્ય તેમજ કેન્દ્રીય વેચાણવેરાના કાયદા હેઠળ નોંધાયેલી છે.કંડલા ખાતે અરજદાર-સોસાયટીનું ઉત્પાદન એકમ વેચાણવેરામાંથી મુક્તિ પ્રમાણપત્ર ધરાવતું હતું.આના આધારે, અરજદાર રાજ્યની અંદર તેમજ બહાર વેચાયેલી ચીજવસ્તુઓ પર કાચા માલની ખરીદી પર ચૂકવવામાં આવેલા કરવેરાનો દાવો કરશે.વેચાણવેરાના સત્તાવાળાઓએ રાજ્યની અંદર વેચાયેલી ચીજવસ્તુઓ માટે આવી છૂટ આપી હોવા છતાં, રાજ્યની બહાર વેચાયેલી ચીજવસ્તુઓના સંદર્ભમાં તેનો ઇનકાર કર્યો હતો.

૩. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, સેલ્સ ટેક્સ ઓથોરિટીનું આ વલણ મેસર્સ પુડ પોલિમર લિમિટેડના કેસમાં ગુજરાત સેલ્સ ટેક્સ ટ્રિબ્યુનલ [ટૂંકમાં 'ટ્રિબ્યુનલ'] દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાની વિરુદ્ધ હતું. ટ્રિબ્યુનલના આ ચુકાદાને આકારણી અધિકારીના ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યો હતો.જોકે, તેમણે અવલોકન કર્યું હતું કે આ મુદ્દો કોર્ટમાં છે.૨૮/૦૬/૧૯૮૦ તારીખના આદેશ દ્વારા, તેમણે અરજદારના દાવાને વ્યંગાત્મક રીતે નકારી

કાઢ્યો હતો અને અરજદારને આ મુદ્દે વધુ આંદોલન કરવાની સ્વતંત્રતા આપી હતી.

૪. અરજદારે ૦૨/૦૮/૧૯૮૦ ના રોજ અથવા તેની આસપાસ આકારણી અધિકારીના આવા આદેશ સામે પ્રથમ અપીલ અધિકારી સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી.કોઈ દેખીતા કારણ વગર, આ અપીલ વર્ષો સુધી એકસાથે પડતર રહી હતી.અપીલ સત્તામંડળે આખરે ૨૬/૦૨/૨૦૦૪ ના આદેશ દ્વારા આવી અપીલને નકારી કાઢી હતી.અરજદારે વર્ષ ૨૦૦૯માં ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ બીજી અપીલ કરી હતી.તેથી મર્યાદાનો પ્રશ્ન ઊભો થયો.ટ્રિબ્યુનલે તેના ૨૭/૦૮/૨૦૦૯ તારીખના આદેશ દ્વારા પહેલા મર્યાદાના પ્રશ્નને સંબોધ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે પ્રથમ અપીલનો આદેશ અરજદારને સાંભળ્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.અરજદારને ક્યારેય નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી.અરજદારને તેના વિશે ત્યારે જ ખબર પડી જ્યારે તેને વસૂલાતની સૂચના મળી, જેના પર પ્રમાણિત નકલ લાગુ કરવામાં આવી હતી અને ૦૯/૦૬/૨૦૦૯ ના રોજ પ્રાપ્ત થઈ હતી.તેથી ટ્રિબ્યુનલે વિલંબને માફ કર્યો અને ગુણદોષ પર અપીલની સુનાવણી માટે આગળ વધ્યું.ટ્રિબ્યુનલે નોંધ્યું હતું કે ૦૨/૦૬/૧૯૮૦ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલોનો નિકાલ ૨૬/૦૨/૨૦૦૪ ના આદેશ દ્વારા અરજદારને સુનાવણીની નોટિસ

આપ્યા વિના કરવામાં આવ્યો હતો.આમ, અરજદારોને સુનાવણીની કોઈ તક આપ્યા વિના અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.તેથી ટ્રિબ્યુનલે અપીલને મંજૂરી આપી, પ્રથમ અપીલના આદેશોને રદ કર્યા અને કાર્યવાહીને નવા નિકાલ માટે પ્રથમ અપીલ અધિકારી સમક્ષ મોકલી દીધી.

૫. બીજા તબક્કામાં, પ્રથમ અપીલ સત્તામંડળે ૨૫/૦૨/૨૦૧૩ ના આદેશ દ્વારા આંશિક રીતે અપીલને મંજૂરી આપી હતી.આ અપીલની સુનાવણી થઈ ત્યાં સુધીમાં, વુડ પોલિમરના કેસમાં ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ વુડ પોલિમર લિમિટેડના ૫૦ એસ. ટી. સી. ૨૨૯માં નોંધાયેલા કેસમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા પહેલેથી જ સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.તેથી પ્રથમ અપીલ સત્તામંડળે ઉપરોક્ત ચુકાદામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તર લાગુ કર્યો અને અરજદારને લાભ આપ્યો જેના પરિણામે, અરજદાર અપીલ આદેશ મુજબ ૩૯૪૨૮૭ રૂપિયાની વર્ષ ૧૯૭૪-૭૫ માટે રિફંડ મેળવવા માટે હકદાર હતો.અન્ય વર્ષો માટે પણ આવા જ અલગ આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.આવા કુલ રિફંડ ૨૧૩૪૧૦૩ રૂપિયા આવે છે.અરજદારે નોંધ્યું હતું કે આવા આદેશમાં, અપીલ સત્તામંડળે અગાઉની માંગ નોટિસ સામે અરજદાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા ૨,૬૭,૩૪૪ રૂપિયાની ક્રેડિટ આપી ન હતી.તેથી

અરજદારે આવા આદેશમાં સુધારો કરવા માટે અરજી કરી હતી.અપીલીય સત્તામંડળે ૨,૬૭,૩૪૪ રૂપિયાનું વધારાનું રિફંડ આપતો ૨૪/૦૨/૨૦૧૫ તારીખનો આદેશ પસાર કર્યો હતો.આવા સુધારેલા આદેશ હેઠળ, તેથી, અરજદારને કુલ ૨૪,૦૧,૪૪૭ રૂપિયાનું રિફંડ મળશે.જોકે વ્યાજ સાથે રકમ પરત કરવા માટે કોઈ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો ન હતો.ત્યારબાદ અરજદારે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ બીજી અપીલ કરી હતી, જેમાં રિફંડની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ ન આપવા અંગે સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો.જ્યારે આ અપીલો પેર્મિટિંગ હતી, ત્યારે અરજદારને સમજાયું કે ટ્રિબ્યુનલ કાયદાની રચના હોવાથી ગુજરાત સેલ્સ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) [ટૂંકમાં 'જી. એસ. ટી. એક્ટ'] ની શરતો મુજબ આવા રિફંડ આપી શકશે નહીં, આવા વ્યાજ ફક્ત વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ અને તેના પછીના મૂલ્યાંકન આદેશોમાંથી ઉદ્ભવતા રિફંડના કિસ્સામાં જ ઉપલબ્ધ થશે.તેથી અરજદારે ૧૬/૦૬/૨૦૧૫ ના રોજ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અપીલ પાછી ખેંચી લીધી અને હાલની અરજી દાખલ કરી.આ અરજીમાં, નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, અરજદારે બે રાહત માટે વિનંતી કરી છે.એક એ જાહેર કરવા માટે છે કે જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) ભેદભાવપૂર્ણ અને મનસ્વી છે કારણ કે તે ૧૯૯૩-૯૪ પહેલાના સમયગાળા સંબંધિત રિફંડ પર વ્યાજ નકારે છે.અરજદારની બીજી વિનંતી વર્ષ ૧૯૭૪-૭૫ થી ૧૯૭૯-૮૦

માટે અરજદારના કેસો સંબંધિત વિલંબિત રિફંડ પર વ્યાજ આપવા માટે છે. વ્યાજ માટેની આ વિનંતી જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) ના અધિકારો સામે અરજદારના પડકાર પર આધારિત છે અને તેની સ્વતંત્ર પણ છે. અરજદારના એડવોકેટના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદારની રકમ ખોટી રીતે રોકવા બદલ વળતરના મુદ્દલ પર આવું વ્યાજ આપતી કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં પણ વ્યાજ ચૂકવવું જોઈએ.

૬. જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) તરફ અમારું ધ્યાન દોરતા વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે આવી જોગવાઈ વ્યાજ આપવા માટે કૃત્રિમ કટ ઓફ તારીખ નક્કી કરે છે. આવી કટ ઓફ તારીખ માટે કોઈ આધાર નથી કે જે સંપૂર્ણપણે મનસ્વી રીતે પસંદ કરવામાં આવે. આ જોગવાઈ ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ પહેલાના સમયગાળા માટે વ્યાજને નકારી કાઢે છે તે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન છે અને તેથી તે ગેરબંધારણીય છે.

૭. આ સંદર્ભમાં, વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

(i) એ. આઈ. આર. ૧૯૮૫ એસ. સી. ૫૩૮માં શ્રી રામ કૃષ્ણ ડાલમિયા વિરુદ્ધ શ્રી ન્યાયમૂર્તિ એસ. આર. તેંડુલકર અને અન્યોના કેસમાં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે બુધન ચૌધરી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૫૫ એસ. સી. ૧૯૧) ના કેસમાં બંધારણીય બેન્યના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતા નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૧. ઉપર જણાવેલો સિદ્ધાંત સતત અપનાવવામાં આવ્યો છે અને પછીના કિસ્સાઓમાં લાગુ કરવામાં આવ્યો છે. આ કોર્ટના નિર્ણયો આગળ સ્થાપિત કરે છે –

(એ) કોઈ કાયદો બંધારણીય હોઈ શકે છે, ભલે તે કોઈ એક વ્યક્તિ સાથે સંબંધિત હોય, જો તેને લાગુ પડતા કેટલાક વિશેષ સંજોગો અથવા કારણોને કારણે અને અન્યને લાગુ ન પડે, તો તે એક વ્યક્તિને પોતે એક વર્ગ તરીકે ગણી શકાય;

(બી) કાયદાની બંધારણીયતાની તરફેણમાં હંમેશા ધારણા હોય છે અને બંધારણીય સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન થયું છે તે બતાવવા માટે તેના પર હુમલો કરનાર પર બોજ હોય છે;

(સી) એવું ધારવું જોઈએ કે વિધાનસભા તેના પોતાના લોકોની જરૂરિયાતને સમજે છે અને યોગ્ય રીતે કદર કરે છે, તેના કાયદાઓ અનુભવ દ્વારા પ્રગટ થયેલી સમસ્યાઓ તરફ નિર્દેશિત છે અને તેના ભેદભાવ પૂરતા આધારો પર આધારિત છે;

(ડી) કે વિધાનસભા નુકસાનની માત્રાને ઓળખવા માટે સ્વતંત્ર છે અને તેના નિયંત્રણોને તે કિસ્સાઓમાં મર્યાદિત કરી શકે છે જ્યાં જરૂરિયાત સૌથી સ્પષ્ટ માનવામાં આવે છે;

(ઈ) બંધારણીયતાની ધારણાને ટકાવી રાખવા માટે કોર્ટ સામાન્ય જ્ઞાનની બાબતો, સામાન્ય અહેવાલની બાબતો, સમયનો ઇતિહાસ ધ્યાનમાં લઈ શકે છે અને કાયદા સમયે અસ્તિત્વમાં હોઈ શકે તેવી હકીકતોની દરેક સ્થિતિને ધારણ કરી શકે છે; અને

(એફ) જ્યારે વિધાનસભા તરફથી હાલની શરતો વિશે સદ્ભાવના અને જ્ઞાનની ધારણા કરવામાં આવે છે, જો કાયદાની સામે અથવા આસપાસના સંજોગો કોર્ટની નોંધમાં લાવવામાં ન આવે કે જેના પર વર્ગીકરણને વ્યાજબી રીતે આધારિત ગણી શકાય, તો બંધારણીયતાની

ધારણા હંમેશા એવી ધારણા સુધી કરી શકાતી નથી કે અમુક વ્યક્તિઓ અથવા કોર્પોરેશનોને પ્રતિકૂળ અથવા ભેદભાવપૂર્ણ કાયદાઓ માટે આધિન કરવા માટે કેટલાક અપ્રગટ અને અજ્ઞાત કારણો હોવા જોઈએ.”

જ્યારે કોર્ટને કોઈ ચોક્કસ કાયદાની બંધારણીયતા પર ભેદભાવપૂર્ણ અને કાયદાના સમાન રક્ષણનું ઉલ્લંઘન કરનાર તરીકે ચુકાદો આપવા માટે કહેવામાં આવે ત્યારે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને સતત ધ્યાનમાં રાખવા પડશે.”

(ii) કુન્નથટ થથુન્ની મૂપિલ નાયર વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય અને અન્ય એક મામલે એ. આઈ. આર. ૧૯૬૧ એસ. સી. ૫૫૨ માં નોંધવામાં આવ્યું હતું, જેમાં તે નીચે મુજબ જોવા મળ્યું હતું:

“૭. કેરળ રાજ્ય દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણને ધ્યાનમાં રાખીને આ કેસોમાં વિચારણા માટે જે સૌથી મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે એ છે કે શું બંધારણની કલમ ૨૬૫ એ કાયદાની બંધારણીયતા સામેના હુમલાનો સંપૂર્ણ જવાબ છે. તેથી, તે કલમના અવકાશ અને અસરને ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી છે. કલમ ૨૬૫ રાજ્યની કરવેરાની સત્તા પર મર્યાદા લાદે છે, જ્યાં સુધી તે જોગવાઈ કરે છે કે રાજ્ય કોઈ કર વસૂલશે નહીં અથવા એકત્રિત કરશે નહીં, સિવાય કે કાયદાના અધિકાર દ્વારા, એટલે કે, માત્ર વહીવટી

આદેશ દ્વારા કર વસૂલ કરી શકાતો નથી અથવા એકત્રિત કરી શકાતો નથી.તે કાયદાની સત્તા દ્વારા થવું જોઈએ, જેનો અર્થ માન્ય કાયદો હોવો જોઈએ.કાયદો માન્ય હોય તે માટે, પ્રસ્તાવિત કર કરવેરા લાદવાની અને તેની વસૂલાતને અધિકૃત કરવાની વિધાનસભાની કાયદાકીય ક્ષમતાની અંદર હોવો જોઈએ અને બીજું, કર બંધારણની કલમ ૧૩ માં નિર્ધારિત શરતોને આધિન હોવો જોઈએ.કલમ ૧૩ (૨) દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવેલી આવી શરતોમાંથી એક એ છે કે વિધાનસભા એવો કોઈ કાયદો બનાવશે નહીં જે કલમ ૧૪માં સમાનતાની કલમને દૂર કરે અથવા ઘટાડે, જે રાજ્યને કોઈ પણ વ્યક્તિને કાયદા સમક્ષ સમાનતા અથવા દેશના કાયદાના સમાન રક્ષણથી વંચિત ન રાખવાનો આદેશ આપે છે.તે વિવાદિત ન હોઈ શકે કે જો આ કાયદો બંધારણની કલમ ૧૪ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે, તો તેને ગેરબંધારણીય ગણાવીને રદ કરવો જ જોઈએ.આ કેસોના હેતુ માટે, અમે ધારીશું કે રાજ્ય વિધાનસભા પાસે કાયદો ઘડવા માટે જરૂરી ક્ષમતા હતી, જોકે અરજદારોએ આવી ક્ષમતાને ગંભીરતાથી પડકારી છે.કાયદાના સમાન રક્ષણની બાંયધરી કરવેરા કાયદા સુધી પણ વિસ્તરવી જોઈએ.તેની અન્યથા દલીલ કરવામાં આવી નથી.તેનો અર્થ એ નથી કે દરેક વ્યક્તિ પર સમાન કર લાદવો જોઈએ.પરંતુ તેનો અર્થ એ નથી કે જો સમાન પ્રકારની મિલકત પર કર લાદવો હોય, તો કરવેરાનો બોજ સમાન ધોરણ દ્વારા હોવો જોઈએ, જેથી

તે પ્રકારની મિલકત અને હદ ધરાવતી તમામ વ્યક્તિઓ પર કરવેરાનો બોજ સમાન રીતે પડી શકે.જો કરવેરા, સામાન્ય રીતે કહીએ તો, તે ચોક્કસ પ્રકારની મિલકત અને હદના સંદર્ભમાં દરેક વ્યક્તિ પર સમાન બોજ લાદવામાં આવે છે, તો કરવેરાના સમાન આધારે, કાયદો અસમાનતાના આધારે હુમલો કરવા માટે ખુલ્લો રહેશે નહીં, ભલે કરવેરાનું પરિણામ એ હોઈ શકે કે વિવિધ વ્યક્તિઓ પર કુલ બોજ અસમાન હોઈ શકે.તેથી, જો વિધાનસભાએ વ્યક્તિઓ અથવા મિલકતોને વિવિધ વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરી હોય, જે આવક અથવા સંપત્તિના સંદર્ભમાં કરવેરાના વિવિધ દરને આધિન હોય, તો આવા વર્ગીકરણને કારણે કુલ બોજ અસમાન હોવાના આધારે અસમાનતાના હુમલા માટે ખુલ્લું રહેશે નહીં.તેવી જ રીતે, વિવિધ પ્રકારની મિલકત કરવેરાના વિવિધ દરને આધિન હોઈ શકે છે, પરંતુ જ્યાં સુધી વર્ગીકરણ માટે તર્કસંગત આધાર છે, ત્યાં સુધી કલમ ૧૪ આવા વર્ગીકરણના માર્ગમાં નહીં આવે, જેના પરિણામે મિલકતોના વિવિધ વર્ગો પર અસમાન બોજો પડશે.પરંતુ જો સમાન રીતે સ્થિત મિલકતનો એક જ વર્ગ કરવેરાના બનાવોને આધિન હોય, જે અસમાનતામાં પરિણમે છે, તો કાયદાને સમાન પ્રકારની સંપત્તિના ધારકો વચ્ચે અસમાનતા પેદા કરવા તરીકે રદ કરી શકાય છે.તેથી, એવું માનવું આવશ્યક છે કે કરવેરાનો કાયદો એ આધાર પર હુમલાથી સંપૂર્ણપણે મુક્ત નથી કે તે કલમ ૧૪ હેઠળની સમાનતાના

ખંડનું ઉદ્ધંધન કરે છે, જો કે કોર્ટો કરવેરાના કાયદામાં અંતર્ગત નીતિ સાથે સંબંધિત નથી અથવા કોઈ ચોક્કસ કર અલગ રીતે અથવા એવી રીતે લાદવામાં આવ્યો ન હોત કે જેથી કોર્ટ વધુ ન્યાયી અને ન્યાયી લાગે.તેથી, બંધારણની કલમ ૧૪ના આધારે હુમલાના સંદર્ભમાં આ કાયદાની તપાસ કરવાની છે.”

(iii) એ. પી. રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ નફા રાજા રેહી અને અન્યોના કિસ્સામાં એ. આઈ. આર. ૧૯૬૭ એસ. સી. ૧૪૫૮ માં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તે નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યો હતો:

“૨૩. ઉપરોક્ત તથ્યો પર પ્રશ્ન એ છે કે શું કાયદાની કલમ ૩ અને ૪ બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉદ્ધંધન કરે છે.કલમ ૧૪નો વ્યાપ એટલો સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો છે કે તેને વધુ સ્પષ્ટ કરવાની જરૂર નથી.જ્યારે લેખ ભેદભાવને પ્રતિબંધિત કરે છે, તે વર્ગીકરણને મંજૂરી આપે છે.કાયદો સ્પષ્ટ રીતે વ્યક્તિઓ અથવા વસ્તુઓ વચ્ચે ભેદભાવ કરી શકે છે અથવા તે સત્તાધિકારીને સત્તા આપી શકે છે જે આવું કરવાની સ્થિતિમાં હશે.સત્તાવાર મનસ્વીતા વૈધાનિક ભેદભાવ કરતાં સમાનતાના સિદ્ધાંતને વધુ પ્રતિકૂળ બનાવે છે.કાયદાકીય ભેદભાવના સંદર્ભમાં વ્યક્તિ જાણે છે કે તે ક્યાં ઊભો છે, પરંતુ સત્તાવાર મનસ્વીપણાની લાકડી તમામ

દિશાઓમાં આડેધડ લહેરાવી શકાય છે.એક વૈધાનિક જોગવાઈ બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરી શકે છે, જેમાં કોઈ મતભેદ ન હોય ત્યાં શોધીને અને જ્યાં એક હોય ત્યાં કોઈ તફાવત ન કરીને.નક્કી થયેલા કિસ્સાઓમાં વર્ગીકરણ સ્વીકાર્ય છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે બે પરીક્ષણો કરવામાં આવ્યા છે, એટલે કે., (i) વર્ગીકરણ એક સમજાય તેવા તફાવત પર આધારિત હોવું જોઈએ જે વ્યક્તિઓ અથવા વસ્તુઓને જૂથમાંથી બાકાત રાખેલા અન્ય લોકોથી અલગ પાડે છે; અને (ii) તફાવતનો પ્રશ્નમાં કાયદા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવા માટેના હેતુ સાથે તર્કસંગત સંબંધ હોવો જોઈએ.ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો આ કોર્ટ દ્વારા કાયદા પર કર લાદવા માટે લાગુ કરવામાં આવ્યા છે.કુન્નથટ થયુન્ની મૂપિલ નાયર વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય (૧) માં આ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ત્રાપણકોર-કોચીન જમીન વેરો કાયદો, ૧૯૫૫ બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે, કારણ કે તે જમીન ધરાવતી દરેક વ્યક્તિને નિયત કરેલા સપાટ દરે કર ચૂકવવાની ફરજ પાડે છે, પછી ભલે તેણે મિલકતમાંથી કોઈ આવક કરી હોય કે નહીં, અથવા મિલકત કોઈપણ આવક મેળવવા માટે સક્ષમ છે કે નહીં.એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે તે એવા કિસ્સાઓમાંનો એક હતો જ્યાં વર્ગીકરણના અભાવે અસમાનતા સર્જાઈ હતી.ઈસ્ટ ઇન્ડિયા ટોબેકો કંપની વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય (૨) માં, જોકે આ કોર્ટે ફરીથી ચુકાદો આપ્યો હતો કે કરવેરા કાયદાઓએ પણ બંધારણની કલમ ૧૪ની

કસોટીમાં પાસ થવું જોઈએ, જેમાં ચેતવણી આપવામાં આવી હતી કે આવો કાયદો ભેદભાવપૂર્ણ છે કે નહીં તે નક્કી કરતી વખતે એ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે કે રાજ્યને વ્યક્તિઓ અથવા વસ્તુઓ કે જેના પર તે કર લાદશે તેની પસંદગી કરવામાં વ્યાપક વિવેકબુદ્ધિ હતી.”

૮. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વિલંબિત રિફંડ પર વ્યાજ આપવાની કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં પણ, તેને વળતરની પ્રકૃતિ તરીકે મંજૂર કરવી જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

(i) શ્રી મહાલક્ષ્મી મેટલ ક્વારી વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્યના કિસ્સામાં સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૮૧૨૭/૨૦૦૪ માં ૦૫/૦૪/૨૦૧૬ તારીખનો ડિવિઝન બેન્ચનો ચુકાદો;

(ii) સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરાના કમિશનર અને અન્યોના કિસ્સામાં ૨૮૦ આઈ.ટી.આર. ૬૪૩ માં અહેવાલ આપ્યો હતો;

(iii) ૩૫૮ આઈ. ટી. આર. ૨૯૧માં નોંધાયેલા આવકવેરાના કમિશનર વિરુદ્ધ ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સના કિસ્સામાં;

(iv) ગુજરાત ફ્લોરોકેમિકલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરાના કમિશનર અને અન્યના કિસ્સામાં સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલેકેશન નંબર ૧૨૮૫૫/૧૯૯૪ માં ૩૦/૦૧/૨૦૧૫ તારીખનો ડિવિઝન બેન્ચનો ચુકાદો;

(vi) ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ દોશી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસના કિસ્સામાં [૨૦૧૫] ૮૨ V S T ૩૮૪ માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

૯. બીજી તરફ, વિદ્વાન મહાધિવક્તાએ અરજીનો વિરોધ કર્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે કલમ ૫૪ (૧) (એએ) ન તો મનસ્વી છે અને ન તો ભેદભાવપૂર્ણ છે.તે વિલંબિત રિફંડ પર વ્યાજની જોગવાઈ કરે છે.૧૯૯૩ના અધિનિયમ ૧૧માં સુધારો કરીને તેને ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ થી અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો.તેથી, ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ ની કટ ઓફ તારીખ ચોક્કસ હેતુ સાથે પસંદ કરવામાં આવી હતી.તમામ પડતર કેસો પર વ્યાજ આપવું શક્ય નહીં બને.તેથી, વિધાનસભાએ જોગવાઈ કરી હતી કે આ પ્રકારનું વ્યાજ ફક્ત ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ પછીના સમયગાળાને લગતા મૂલ્યાંકનના કિસ્સામાં જ આપવું જોઈએ.તેથી તારીખની આવી પસંદગી ન તો મનસ્વી છે અને ન તો ભેદભાવપૂર્ણ છે.

૧૦. આ સંદર્ભમાં, વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

(i) યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ મેસર્સ પરમેશ્વરન મેચ વર્ક્સ અને અન્યોના કિસ્સામાં (૧૯૭૫) ૧ એસ. સી. સી. ૩૦૫ માં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૦. ફરજના રાહત દરનો લાભ માત્ર તે જ લોકો લઈ શકે છે જેઓ સૂચના હેઠળ નિર્ધારિત શરતોને સંતોષે છે. પ્રતિવાદી જ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૭ પહેલાં ઉત્પાદક ન હતો કારણ કે તેણે માત્ર ૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૭ના રોજ લાઇસન્સ માટે અરજી કરી હતી અને તે જ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૭ પહેલાં જાહેરાત કરી શક્યો ન હોત કે નાણાકીય વર્ષ ૧૯૬૭-૬૮ માટે તેની કુલ મંજૂરી અંદાજે ૭૫ મિલિયન મેચ કરતાં વધી નથી. કરવેરામાંથી છૂટ અથવા છૂટ આપવાની બાબતમાં, સરકાર પાસે વિવેકબુદ્ધિનો વ્યાપક અવકાશ છે. તેને દરેકને મુક્તિ અથવા છૂટ આપવાની જરૂર નથી જેથી તે કેટલાકને તે જ આપી શકે. આપણે કહ્યું તેમ, ફરજનો રાહત દર આપવાનો ઉદ્દેશ ઉદ્યોગમાં નાના એકમોને મોટા એકમો દ્વારા થતી સ્પર્ધાથી બચાવવાનો હતો અને જો વિભાજનના સાધનને અપનાવીને મોટા એકમો બક્ષિસના અંતિમ લાભાર્થી બની

શક્યા હોત તો તે હેતુ નિરાશ થયો હોત.વર્ગીકરણ ચોક્કસ તારીખે સ્થાપિત કરી શકાય છે અને તેમ છતાં વાજબી હોઈ શકે છે, તે આ કોર્ટ દ્વારા ઘણા નિર્ણયોમાં નક્કી કરવામાં આવ્યું છે (જુઓ મેસર્સ હાથીસિંહ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨) ડૉ. મોહમ્મદ સાહેબ મહબૂબ મેડિકો વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી કસ્ટોડિયન જનરલ (૧) મેસર્સ ભિકુસે ચામ્સા ક્ષત્રિય (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને દારુકા એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા.વર્ગીકરણ માટેના આધાર તરીકે તારીખની પસંદગીને હંમેશાં મનસ્વી તરીકે ગણાવી શકાતી નથી, ભલે પસંદગી માટે કોઈ ચોક્કસ કારણ ન હોય, સિવાય કે તે સંજોગોમાં તરંગી અથવા તરંગી હોવાનું દર્શાવવામાં આવે.જ્યારે તે જોવામાં આવે છે કે ત્યાં કોઈ રેખા અથવા બિંદુ હોવો જોઈએ અને તેને ચોક્કસપણે ઠીક કરવાની કોઈ ગાણિતિક અથવા તાર્કિક રીત નથી, ત્યારે વિધાનસભા અથવા તેના પ્રતિનિધિનો નિર્ણય સ્વીકારવો આવશ્યક છે સિવાય કે આપણે કહી શકીએ કે તે વાજબી ચિહ્નથી ખૂબ વિશાળ છે.ન્યાયમૂર્તિ હોમ્સ દીઠ લુઈસવિલે ગેસ કંપની વિરુદ્ધ અલાબામા પાવર કંપની જુઓ.”

(ii) ડી. જી. ગોઝ અને કંપની (એજન્ટ્સ) પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય અને અન્યના કિસ્સામાં (૧૯૮૦) ૨ એસ. સી. સી. ૪૧૦ માં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તે નીચે મુજબ જોવા મળ્યું હતું:

“૧૮. આ કેસમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે તે કેવી રીતે કહી શકાય કે કરવેરા વસૂલવાની તારીખ (એપ્રિલ ૧, ૧૯૭૩) વાજબી મર્યાદાથી વધુ હતી. બીજી તરફ, આ કાયદાની ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિની સંક્ષિપ્ત વર્ણનો પરથી એવું જણાય છે કે રાજ્ય વિધાનસભાએ કેરળ બિલ્ડિંગ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ હેઠળ બિલ્ડિંગ ટેક્સ લાદ્યો હતો, જે ૨ માર્ચ, ૧૯૬૧ના રોજ અમલમાં આવ્યો હતો અને જ્યારે તે કાયદો આખરે ૧૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૮ના આ કોર્ટના નિર્ણય દ્વારા ગેરબંધારણીય ગણાવીને રદ કરવામાં આવ્યો હતો (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૯ એસ. સી. ૩૭૮માં અહેવાલ), ત્યારે કરવેરા માટે નવું બિલ રજૂ કરવાનો ઇરાદો ૧૯૭૦-૭૧ ના બજેટ ભાષણમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો હતો. તે યાદ કરવામાં આવશે કે આ બિલ જૂન ૧૯૭૩માં પ્રકાશિત થયું હતું અને ત્યાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે આ કાયદો ૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૦થી અમલમાં આવશે. આ બિલ ૫ જુલાઈ, ૧૯૭૩ના રોજ વિધાનસભામાં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. જોકે પસંદગી સમિતિએ ભલામણ કરી હતી કે તેને ૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૩થી લાગુ કરી શકાય છે. બિલની જોગવાઈઓને અમલમાં મૂકવા માટે બે વટહુકમ બહાર

પાડવામાં આવ્યા હતા.આ બિલ ટૂંક સમયમાં પસાર કરવામાં આવ્યું હતું અને ૨ એપ્રિલ, ૧૯૭૮ના રોજ રાજ્યપાલની મંજૂરી મળી હતી.તેથી તે કોઈ પણ વાજબીપણું સાથે ન કહી શકાય કે કરવેરા વસૂલવાની તારીખ તરીકે ૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૩ પસંદ કરતી વખતે, વિધાનસભાએ ગેરવાજબી રીતે કામ કર્યું હતું, અથવા તે "વાજબી નિશાનથી વ્યાપક" હતું.

(iii) ભારત સંઘ વિરુદ્ધ પી. એન. મેનન અને અન્યોના કિસ્સામાં (૧૯૯૪) ૪ એસ. સી. સી. ૬૮ માં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કરદાતાને ફાળો આપતી કુટુંબ પેન્શન યોજનાને બિન-ફાળો આપતી ચોક્કસ તારીખની અસરના સંદર્ભમાં, જેને બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન તરીકે પડકારવામાં આવી હતી, સર્વોચ્ચ કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે માત્ર એ હકીકતને કારણે કે આવી કટ ઓફ તારીખ એવી તારીખ પહેલાં નિવૃત્ત થયેલી વ્યક્તિઓને પહેલેથી જ આપેલા યોગદાનની રિફંડ માટે હકદાર નથી, તે યોજનાને બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન નહીં કરે.તે નીચે પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૮. જ્યારે પણ સરકાર અથવા કોઈ સત્તામંડળ, જેને બંધારણની કલમ ૧૨ના અર્થમાં રાજ્ય તરીકે ગણી શકાય, ઘણા અવરોધોને કારણે સેવામાંથી નિવૃત્ત થયેલી વ્યક્તિઓ માટે યોજના બનાવે છે, ત્યારે

નિવૃત્તિની તારીખોને ધ્યાનમાં લીધા વિના, એક અને બધાને સમાન લાભો આપવાનું હંમેશા શક્ય નથી. જેમ કે નિવૃત્તિ પછીના લાભોના સંદર્ભમાં કોઈપણ સુધારેલી યોજના, જો કટ-ઓફ તારીખ સાથે લાગુ કરવામાં આવે, જેને બંધારણની કલમ ૧૪ના પ્રકાશમાં વાજબી અને તર્કસંગત ગણી શકાય, તો તેને અમાન્ય ઠેરવવાની જરૂર નથી. તે "ફિયાટમાંથી તારીખ પસંદ કરવા" સમાન નહીં હોય, જેમ કે વરિષ્ઠતાના નિર્ધારણના સંબંધમાં ડી. આર. નિમ વિરુદ્ધ ભારત સંઘના કેસમાં આ કોર્ટે કહ્યું હતું. જ્યારે પણ પુનરાવર્તન થાય છે, ત્યારે કટ-ઓફ તારીખ અનિવાર્ય બની જાય છે કારણ કે સરકાર પાસે ઉપલબ્ધ નાણાકીય સંસાધનોની અંદર લાભની મંજૂરી આપવી પડે છે."

૧૧. વિદ્વાન મહાધિવક્તાએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે રિફંડ પર વ્યાજ આપતી કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, અરજદાર તેનો દાવો કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં. ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સ (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવા ઉપરાંત, તેમણે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

(i) યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો વિરુદ્ધ ઓરિએન્ટ એન્ટરપ્રાઇઝીસ અને અન્ય અહેવાલ (૧૯૯૮) ૩ એસ. સી. સી. ૫૦૧

ના કિસ્સામાં, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ માટેની રિટ અરજી જાળવવા યોગ્ય રહેશે નહીં કારણ કે આવા દાવાને સંબંધિત સમયે વૈધાનિક જોગવાઈ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું ન હતું.

(ii) ઇન્ડિયા કાર્બન લિમિટેડ અને અન્યો વિરુદ્ધ આસામ રાજ્યના કિસ્સામાં (૧૯૯૭) ૬ એસ. સી. સી. ૪૭૯ માં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કરવેરાની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ વસૂલ કરી શકાય છે અને તે કાયદા પર જ વસૂલ કરી શકાય છે જે કરવેરા વસૂલ કરે છે અને વસૂલ કરે છે.

(iii) સેટેલાઈટ એન્જિનિયરિંગ લિમિટેડ વિરુદ્ધ આસિસ્ટન્ટના કિસ્સામાં.સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના કલેક્ટરે ૧૯૯૨ (૫૮) ઇ.એલ.ટી.૫૦૩ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વ્યાજની માંગ કરતી રિટ પિટિશનમાં, અમલ કરતી કોર્ટ તરીકે કામ કરતી કોર્ટ વ્યાજ આપશે નહીં જ્યારે રિફંડ આપવાના આદેશમાં આવા નિર્દેશો ન હોય.

(iv) જી. એચ. ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિરુદ્ધ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના કલેક્ટરના કિસ્સામાં, અમદાવાદએ ૧૯૯૭ (૯૪) ઈ.એલ.ટી.જટ૩ માં અહેવાલ આપ્યો હતો જેમાં તે નીચે મુજબ જોવા મળ્યું હતું:

“૫. જ્યાં સુધી પરિશિષ્ટ-બીમાં રજૂ કરાયેલા કેન્દ્રીય આબકારી વિભાગના સહાયક કલેક્ટર દ્વારા ૫ એપ્રિલ, ૧૯૯૧ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદિત આદેશની વાત છે, તો એવું ન કહી શકાય કે આ આદેશ કોઈપણ રીતે ગેરકાયદેસર, અન્યાયી અથવા મનસ્વી છે.એ નોંધવું જોઈએ કે 'અધિનિયમ' હેઠળ નિમણૂક પામેલા અધિકારીઓ અને 'અધિનિયમ' હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતા અધિકારીઓ 'અધિનિયમ' દ્વારા બંધાયેલા છે.તેઓ કાયદાના સર્જકો છે.તેઓ કાયદાની જોગવાઈઓથી આગળ વધી શકતા નથી.અરજદારના વિદ્વાન વકીલે વાજબી રીતે સ્વીકાર્યું છે કે અધિનિયમ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમોમાં આબકારી જકાતની રકમની કથિત અથવા ગેરકાયદેસર વસૂલાતના સંદર્ભમાં વ્યાજની ચુકવણી માટે કોઈ જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી.આ કાયદો અને નિયમો માત્ર અમુક સંજોગોમાં ખોટી રીતે વસૂલવામાં આવેલી ફરજની રકમ પરત કરવાની જોગવાઈ કરે છે.આ કાયદો અને નિયમોમાં કરવેરાની રકમની ખોટી વસૂલાત પર વ્યાજની ચુકવણીની જોગવાઈ નહોતી.તેથી કેન્દ્રીય આબકારી વિભાગના સહાયક

કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને કોઈ પણ રીતે ગેરકાયદેસર ન કહી શકાય.”

૧૨. આપણે સૌ પ્રથમ વૈધાનિક જોગવાઈના અધિકારના પ્રશ્નની જાહેરાત કરી શકીએ છીએ. ૧૯૯૩ના ગુજરાત અધિનિયમ ૧૧ દ્વારા જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ પૈકી પેટા કલમ (૧) ની કલમ (એએ) દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ થી અમલમાં લાવવામાં આવ્યું હતું અને નીચે મુજબ વાંચે છે:

“પૈ(૧)((ક) કલમ ૪૧ હેઠળ મૂલ્યાંકનના આદેશના આધારે વેપારીને ચોક્કસ વર્ષ માટે કોઈ રકમ પરત કરવાની હોય તો, આ કલમની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, તે ઉપરોક્ત રકમ ઉપરાંત વાર્ષિક ચોવીસ ટકાના દરે સાધારણ વ્યાજ મેળવવાનો હકદાર રહેશે, જે રકમ મૂલ્યાંકનના આદેશની તારીખ સાથે સંબંધિત હોય તે હિસાબી વર્ષ બંધ થયાની તારીખની તરત પછીની તારીખથી પ્રાપ્ત થશે.

પરંતુ જો વેપારીએ હિસાબી વર્ષ પૂરું થયા પછી કોઈ રકમ ચૂકવી હોય અને આવી રકમ પરત કરવાની જરૂર હોય, તો આવા હિસાબી વર્ષ પૂરું

થવાની તારીખથી આવી રકમની ચૂકવણીની તારીખ સુધીના સમયગાળા માટે કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં.

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે રિફંડની રકમ જે એકસો રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેના પર કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં.

સમજૂતી:આ ખંડના હેતુઓ માટે, "નિર્દિષ્ટ વર્ષ" અભિવ્યક્તિનો અર્થ થાય છે –

- (i) ૧લી એપ્રિલ, ૧૯૯૩થી શરૂ થતું નાણાકીય વર્ષ;
- (ii) ૧લી જાન્યુઆરી, ૧૯૯૩થી શરૂ થતું કેલેન્ડર વર્ષ;
- (iii) સંવત વર્ષ ૨૦૪૯ જે કાર્તિક સુદ એકમથી શરૂ થાય છે, અથવા
- (iv) ૧લી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩થી શરૂ થતું સહકારી વર્ષ; અથવા
- (v) તે પછીના કોઈપણ વર્ષમાં

૧૩. તેથી, કોઈ જોઈ શકે છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈ હેઠળ મૂલ્યાંકનના આદેશના આધારે રિફંડ મેળવવા માટે હકદાર વેપારીને આવી રકમ ઉપરાંત, હિસાબી વર્ષ બંધ થવાની તારીખ પછી તરત જ ગણવામાં આવતા ચોક્કસ દરે સરળ વ્યાજ પ્રાપ્ત થશે, જેની સાથે આવી રકમ મૂલ્યાંકનના આદેશની તારીખ સુધી સંબંધિત છે. કલમ ૫૪ ની પેટા કલમ (૧) માં ઉપરોક્ત કલમ (એએ) નું સ્પષ્ટીકરણ ૧૯૯૪ ના ગુજરાત અધિનિયમ ૧૦ હેઠળ ઉમેરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ ૦૧/૦૭/૧૯૯૩ થી પૂર્વલક્ષી અસર સાથે. આ સમજૂતી કલમ (એએ) માં વપરાતા 'નિર્દિષ્ટ વર્ષ' શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. આ સમજૂતીની કલમ (૧) એ ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ થી શરૂ થતા નાણાકીય વર્ષનો ઉલ્લેખ કરે છે. આ સમજૂતીનું સંયુક્ત વાંચન દર્શાવે છે કે કલમ ૫૪ (૧) (એએ) ની દ્રષ્ટિએ વ્યાજ જ્યાં પણ ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ થી શરૂ થતા નાણાકીય વર્ષ માટે આકારણીમાંથી રિફંડ મળે ત્યાં ઉપલબ્ધ રહેશે. સવાલ એ છે કે, શું ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ અને પછીની કટ ઓફ તારીખનું આ સ્પષ્ટીકરણ બંધારણની કલમ ૧૪નું કોઈપણ રીતે ઉલ્લંઘન કરતું હતું? બુધન ચૌધરી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં બંધારણીય બેંચના ચુકાદાના દિવસોથી, તે સતત અનુસરવામાં આવે છે કે કલમ ૧૪ વર્ગ કાયદાને પ્રતિબંધિત કરે છે પરંતુ વાજબી વર્ગીકરણ નથી. વર્ગીકરણ માટે, જોકે, વાજબી બનવા માટે અને કલમ ૧૪ ની કસોટી પાસ કરવા માટે, બે શરતો સંતોષવી આવશ્યક છે.

એટલે કે તે વ્યક્તિઓ અથવા વસ્તુઓને આવા વર્ગમાંથી બાકાત રાખવામાં આવેલી વસ્તુઓથી અલગ પાડે છે અને તે કાયદા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ સાથે તર્કસંગત સંબંધ પર આધારિત છે.

૧૪. તે સમાન રીતે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે વિધાનસભાની બંધારણીયતાની ધારણા છે.રેકૉર્ડ પર જરૂરી સામગ્રી પ્રદાન કરીને તેને સ્થાપિત કરવાની જવાબદારી તે વ્યક્તિ પર છે જે ખાતરી કરે છે કે તે ગેરબંધારણીય છે.આ સંદર્ભમાં એ. આઈ. આર. ૧૯૭૪ એસ. સી. ૧ માં નોંધાયેલા જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય વિરુદ્ધ ત્રિલોકી નાથ ખોસા અને અન્યોના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકાય છે.

૧૫. જ્યારે વિધાનસભા નવી જોગવાઈ બનાવે છે જે હાલના અધિકારોનું સર્જન કરે છે અથવા તેને નાબૂદ કરે છે, ત્યારે આવી જોગવાઈને ચોક્કસ તારીખથી લાગુ કરવાની અનિવાર્યતા છે.જ્યાં સુધી તારીખની પસંદગી મનસ્વી ન હોય, ત્યાં સુધી તે ફક્ત આ આધાર પર ગેરબંધારણીયતા માટે ખુલ્લી રહેશે નહીં કે કટ ઓફ તારીખ વૈધાનિક જોગવાઈના ભાગમાંથી ચોક્કસ વર્ગની વ્યક્તિઓ અથવા ઘટનાઓને બાકાત રાખે છે.વર્તમાન કિસ્સામાં, વિલંબિત રિફંડ પર વ્યાજને માન્યતા આપતી જોગવાઈ પ્રથમ વખત તા. ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ થી કાયદામાં દાખલ કરવામાં આવી

હતી.તેથી આ પ્રકારનો લાભ આપવા માટે સૌથી કુદરતી તારીખ કહેવાતી તારીખ હશે.ઉપરોક્ત જોગવાઈની રજૂઆતની તારીખ પહેલાના સમયગાળા દરમિયાન રિફંડ થયું હોય તેવા કિસ્સાઓમાં વિલંબિત રિફંડ પર કોઈ પણ અસ્પષ્ટતા અથવા વ્યાજના સંભવિત દાવાને ટાળવા માટે, વિધાનસભા દ્વારા જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) હેઠળ સમજૂતી ઉમેરવામાં આવી હતી. સમજૂતીને પૂર્વલક્ષી અસર આપવામાં આવી હતી.આ સમજૂતીના આધારે, તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે વિલંબિત રિફંડ પરનું વ્યાજ માત્ર ત્યારે જ ઉપલબ્ધ થશે જ્યારે તે કોઈ ચોક્કસ વર્ષ સાથે સંબંધિત હોય, જેનો અર્થ ૦૧/૦૪/૧૯૯૩ અને તેનાથી શરૂ થતું નાણાકીય વર્ષ હશે.અમે નથી જોતા કે આ જોગવાઈ, કોઈપણ રીતે, કલમ ૧૪ અથવા આવી કલમમાંથી વહેતા સમાનતાના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

૧૬. (૧૯૯૪) ૪ એસ. સી. સી. ૨૭૬ માં નોંધાયેલા જે. કે. સિન્થેટિક્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ વાણિજ્યિક કરવેરા અધિકારીના કિસ્સામાં ઉપરોક્ત વૈધાનિક જોગવાઈ પર આવતા, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે ચુકાદો આપ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે:

“૧૬. તે જાણીતું છે કે જ્યારે કોઈ કાયદો કર વસૂલ કરે છે ત્યારે તે ચાર્જિંગ વિભાગ દાખલ કરીને આમ કરે છે જેના દ્વારા જવાબદારી બનાવવામાં આવે છે અથવા નક્કી કરવામાં આવે છે અને પછી જવાબદારીને અસરકારક બનાવવા માટે મશીનરી પ્રદાન કરવા આગળ વધે છે.તેથી, તે ચાર્જ વિભાગ દ્વારા પહેલેથી જ નક્કી કરવામાં આવેલી જવાબદારીના મૂલ્યાંકન માટે તંત્ર પ્રદાન કરે છે, અને પછી ડિફોલ્ટર્સ સાથે વ્યવહાર કરવા માટેની દંડાત્મક જોગવાઈઓ સહિત કરવેરાની વસૂલાત અને વસૂલાત માટેની રીત પ્રદાન કરે છે.વિલંબિત ચૂકવણીઓ વગેરે પર વ્યાજ વસૂલવાની પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. સામાન્ય રીતે ચાર્જિંગ વિભાગ કે જે જવાબદારી નક્કી કરે છે તેનો કડક અર્થઘટન કરવામાં આવે છે પરંતુ કડક બાંધકામનો તે નિયમ મશીનરીની જોગવાઈઓ સુધી વિસ્તૃત નથી જે અન્ય કોઈપણ કાયદાની જેમ અર્થઘટન કરવામાં આવે છે.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, મશીનરીની જોગવાઈઓ એવી રીતે અર્થઘટન થવી જોઈએ કે જે કાયદાના ઉદ્દેશ અને હેતુને અસરકારક બનાવશે અને તેને નિષ્ફળ નહીં કરે.(વિહટની વિરુદ્ધ આઈ. આર. સી., સી. આઈ. ટી. વિરુદ્ધ મહલિરામ રામજિદાસ, ઇન્ડિયા યુનાઈટેડ મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ વધારાનો નફો કરવેરા કમિશનર, બોમ્બે અને ગુરસહાય સૈગલ વિરુદ્ધ સી. આઈ. ટી., પંજાબ) જુઓ.પરંતુ એ પણ સમજવું જોઈએ કે જે જોગવાઈ દ્વારા સત્તામંડળને વ્યાજ વસૂલવા અને એકત્રિત કરવાની સત્તા

આપવામાં આવી છે, ભલે તે મશીનરીની જોગવાઈઓનો ભાગ હોવાનું માનવામાં આવે, તે સરળ કારણોસર મૂળ કાયદો છે કે કરાર અથવા ઉપયોગની ગેરહાજરીમાં વ્યાજ કાયદા હેઠળ વસૂલ કરી શકાય છે અને તે રકમની ખોટી અટકાયત માટે નુકસાની દ્વારા વસૂલ કરી શકાતી નથી. (જુઓ બંગાળ નાગપુર રેલ્વે કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ રુદ્રનજી રામજી અને યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ એ. એલ. રાલીયા રામ) જોકે, શ્રી સેન દ્વારા બે કેસો તરફ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું. તે કિસ્સાઓમાં પણ, સી. આઈ. ટી. વિરુદ્ધ એમ. ચંદ્ર શેખર અને સેન્ટ્રલ પ્રોવિન્સિસ મેંગેનીઝ ઓર કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ સી. આઈ. ટી., કોર્ટે માત્ર એટલું જ ધ્યાન દોર્યું હતું કે વિલંબને કારણે મહેસૂલને થયેલા નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે વ્યાજ વસૂલવાની જોગવાઈ રજૂ કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે. પરંતુ પછી વૈધાનિક જોગવાઈના આધારે વ્યાજ વસૂલવામાં આવતું હતું, તેનો ઉદ્દેશ કરવેરાની ચુકવણીમાં વિલંબ માટે મહેસૂલને વળતર આપવાનો હોઈ શકે છે. પરંતુ તે કારણને ધ્યાનમાં લીધા વિના કે જેણે વિધાનસભાને વ્યાજ વસૂલવાની જોગવાઈ કરવા માટે પ્રેરિત કરી, કોર્ટે તેને તે અર્થ આપવો જોઈએ જે વપરાયેલી ભાષા અને હાંસલ કરવાના હેતુ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવે છે. તેથી, કરવેરાની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ વસૂલવા અથવા વસૂલવા માટે કાયદામાં કરવામાં આવેલી કોઈપણ જોગવાઈને મૂળ કાયદો તરીકે સમજવી જોઈએ, વિશેષણ કાયદો તરીકે

નહીં.કાયદાના અર્થઘટનના સામાન્ય નિયમને એટલા અર્થઘટન કરીને અને લાગુ કરીને, આપણે જોઈએ છીએ, જેમ કે આપણે અગાઉ અને એસોસિએટેડ સિમેન્ટ કંપનીના કેસમાં ન્યાયમૂર્તિ ભગવતી દ્વારા સૂચવવામાં આવ્યું છે, કે જો મહેસૂલની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે તો તે તકરાર તરફ દોરી જાય છે અને કેટલીક વિસંગતતાઓ પેદા કરે છે જેનો હેતુ ક્યારેય વિધાનસભા દ્વારા ન કરી શકાયો હોત.”

૧૭. ઓરિએન્ટ એન્ટરપ્રાઇઝીસ અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, એવું જોવા મળ્યું હતું કે કર્ટમ્સ એક્ટમાં કલમ ૨૭-એ દાખલ કરવામાં ન આવી ત્યાં સુધી, એક્ટ હેઠળ વિલંબિત રિફંડ પર વ્યાજની ચુકવણીનો કોઈ અધિકાર નથી. આ પ્રકારનો અધિકાર પ્રથમ વખત ઉપરોક્ત જોગવાઈ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, આવા વ્યાજનો દાવો કરતી રિટ પિટિશન જાળવવા યોગ્ય ન હતી.આમ જોઈ શકાય છે કે વ્યાજનો દાવો વૈધાનિક જોગવાઈના આધારે અથવા કરાર હેઠળ કરી શકાય છે.કરાર અથવા વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, વ્યાજનો દાવો ખોટો નહીં હોય.

૧૮. અમે અરજદારના એડવોકેટ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ.શ્રી મહાલક્ષ્મી મેટલ ક્વારી (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં, રિફંડ

આપવા માટેનો એકમાત્ર આધાર સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય હતો. સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસનો ચુકાદો ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સ (સુપ્રા) ના કેસમાં મોટી બેન્ચ સમક્ષ વિચારણા માટે આવ્યો હતો. આ બંને ચુકાદાઓનો આપણે હાલમાં સંદર્ભ લઈશું.

૧૯. સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, સર્વોચ્ચ કોર્ટે વ્યાજ પર વ્યાજ મંજૂર કર્યું હતું. ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સ (સુપ્રા) ના કેસમાં આ કોર્ટની ખંડપીઠે એક ચુકાદામાં એવા કેસની વિચારણા કરી હતી જેમાં આવકવેરાના સત્તાવાળાઓએ વળતર પર કરદાતાના વ્યાજના દાવાને આ આધાર પર નકારી કાઢ્યો હતો કે તે આવકવેરાના કાયદા, ૧૯૬૧ની કલમ ૨૪૩ (૧) અથવા ૨૪૪ (૧) (એ) અથવા ૨૧૪ (૨) હેઠળ સ્વીકાર્ય નથી. જ્યારે કરદાતાએ ઉચ્ચ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો, ત્યારે ઉચ્ચ કોર્ટે સંદવિક એશિયા લિમિટેડના કેસમાં નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો અને જણાવ્યું કે અરજદાર કાયદેસર રીતે બાકી રકમની ચુકવણીમાં વિલંબ માટે વ્યાજ દ્વારા વળતર મેળવવા માટે હકદાર રહેશે, જે ખોટી રીતે અને કાયદાની વિરુદ્ધ છે.

૨૦. ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સ (સુપ્રા) ના કેસમાં ચુકાદો મહેસૂલ દ્વારા અપીલમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવાથી મોટી બેન્ચ દ્વારા તેની વિચારણા કરવામાં આવી હતી. ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે અવલોકન કર્યું હતું કે સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડમાં કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે મહેસૂલ દ્વારા વ્યાજની ચુકવણીમાં ૧૨ થી ૧૭ વર્ષ સુધીના વિવિધ સમયગાળામાં વિલંબ થયો હતો. કોર્ટે, રકમ પરત કરવામાં મહેસૂલ તરફથી આવા અતિશય વિલંબને ધ્યાનમાં રાખીને, તે યોગ્ય માન્યું કે કરદાતાને યોગ્ય અને પર્યાપ્ત વળતર આપવું જોઈએ. તેથી કોર્ટનીચે પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું:

“૬. અમારા વિચારમાં, ઉપરોક્ત ચુકાદાને આકારણી કરનારાઓ અને મહેસૂલ દ્વારા પણ ખોટો ટાંકવામાં આવ્યો છે અને ખોટો અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે. તેમનો મત છે કે સંદવિક કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ કોર્ટે મહેસૂલને ચુકવણીમાં વિલંબના કિસ્સામાં વૈધાનિક વ્યાજ પર વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અર્થઘટન એ છે કે મહેસૂલ વૈધાનિક સમયગાળાની અંદર ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ પરત કરવામાં નિષ્ફળતાની સ્થિતિમાં વ્યાજ પર વ્યાજ ચૂકવવા માટે બંધાયેલો છે.

૭. આપણે પહેલેથી જ નોંધ્યું છે તેમ, સેન્ડવિક કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ કોર્ટ આ મુદ્દા પર વિચારણા કરી રહી હતી કે શું દાયકાઓ સુધી વ્યાજના રિફંડની રાહ જોનાર કરદાતાને વૈધાનિક સમયગાળો વીતી ગયા પછી તેની ચૂકવણીમાં વિલંબને કારણે તેને થયેલા મોટા પૂર્વગ્રહ માટે વળતર આપવામાં આવે કે કેમ. તે કેસની હકીકતોમાં, આ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે મહેસૂલ તરફથી અમુક રકમ પરત કરવામાં અતિશય વિલંબ થયો હતો જેમાં વૈધાનિક વ્યાજ સામેલ હતું અને તેથી, મહેસૂલને તેના માટે વળતર ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, વ્યાજ પર નહીં.

૮. વધુમાં અમારા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યું છે કે ૧૯૮૮ના અધિનિયમ નંબર ૪ દ્વારા (જે. ઈ. એફ. ૦૧/૦૪/૧૯૮૮) એ કાયદામાં કલમ ૨૪૪એ દાખલ કરી છે જે વિવિધ આકસ્મિકતાઓ હેઠળ રિફંડ પર વ્યાજની જોગવાઈ કરે છે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે તે માત્ર તે જ વ્યાજ છે જે કાયદા હેઠળ આપવામાં આવ્યું છે જેનો દાવો કરદાતા મહેસૂલ પાસેથી કરી શકે છે અને આવા વૈધાનિક વ્યાજ પર અન્ય કોઈ વ્યાજ નથી.”

૨૧. આમ, ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સ (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડના કેસમાં નિર્ણય કેસની વિશેષ હકીકતોમાં

રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.જ્યારે કોર્ટે નોંધ્યું કે મહેસૂલ વિભાગે કરદાતાને બાકી રહેલા રિફંડને એકસાથે વર્ષો સુધી વિલંબિત કર્યું છે અને લાંબા સમયથી વ્યાજ પણ ચૂકવ્યું નથી, ત્યારે વળતર તરીકે વધુ વ્યાજ મંજૂર કર્યું હતું.તેથી સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડના કિસ્સામાં નિર્ણયને ખલેલ પહોંચાડતા ન હોવા છતાં, તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે બંને પક્ષોએ સેન્ડવિક એશિયા લિમિટેડના કેસને ખોટી રીતે ટાંક્યો હતો ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે કાયદાકીય સમયગાળાની અંદર ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ પરત કરવામાં નિષ્ફળતાની સ્થિતિમાં મહેસૂલ વ્યાજ પર વ્યાજ ચૂકવવા માટે બંધાયેલો છે.તે ખાસ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે તે માત્ર તે જ વ્યાજ છે જે કાયદા હેઠળ આપવામાં આવે છે જેનો દાવો કરદાતા દ્વારા રિફંડમાંથી કરી શકાય છે અને આવા વૈધાનિક વ્યાજ પર અન્ય કોઈ વ્યાજ નથી.આમ આ નિર્ણય એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરે છે કે વ્યાજનો દાવો માત્ર કાયદા અનુસાર જ કરી શકાય છે અને તેનાથી આગળ નહીં.એ વાત સાચી છે કે જ્યારે આ મામલાને નવા નિકાલ માટે હાઈકોર્ટમાં મોકલવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે વ્યાજ માટેના અગાઉના નિર્દેશોને જાળવી રાખવામાં આવ્યા હતા.તેમ છતાં, અમે તેમાં નિર્ધારિત કોઈ ગુણોત્તર જોતા નથી જે જે. કે. સિન્થેટિક્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) અને ઉપર નોંધાયેલા અન્ય નિર્ણયોના કિસ્સામાં બંધારણીય બેન્ચના ચુકાદાની વિરુદ્ધ હોય.

૨૨. દોશી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં હકીકતો આ પ્રમાણે હતી. કરદાતાને અપીલ અધિકારી સમક્ષ પ્રથમ અપીલમાં કાર્યવાહીમાં સફળતા મળી હતી, જેમણે કરવેરાની રકમ પરત કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો. જોકે, આવા રિફંડ પર કોઈ વ્યાજ આપવામાં આવ્યું ન હતું. તેથી કરદાતાએ ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કર્યો હતો. જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) ના આધારે ટ્રિબ્યુનલે ચુકાદો આપ્યો હતો કે કરદાતા વ્યાજ મેળવવા માટે હકદાર રહેશે. ટ્રિબ્યુનલના આ નિર્ણયને હાઈકોર્ટમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો. વિભાગની મુખ્ય દલીલ એ હતી કે કલમ ૫૪ (૧) (એએ) જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૪૧ હેઠળ આકારણીના મૂળ ક્રમમાંથી ઉદ્ભવતા રિફંડ પર વ્યાજ આપે છે. વર્તમાન કેસમાં, રિફંડ મેળવવાનો અધિકાર અપીલના આદેશના આધારે ઊભો થયો હોવાથી, વ્યાજનો દાવો કરી શકાતો નથી. ડિવિઝન બેન્ચે ટ્રિબ્યુનલના દૃષ્ટિકોણને સમર્થન આપ્યું હતું કે અપીલના આદેશથી ઉદ્ભવતા રિફંડના કિસ્સામાં પણ વ્યાજ મેળવવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થશે. કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે અપીલ એ મૂળ કાર્યવાહીનું ચાલુ છે. મૂલ્યાંકનનો આદેશ અપીલીય આદેશ સાથે ભળી જશે. સારમાં, અપીલ અધિકારી જે કરશે તે મૂલ્યાંકનના ક્રમને સુધારવાનો હશે. મુખ્યત્વે આ આધારો પર વિભાગની અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. આમ કરતી વખતે, ડિવિઝન બેન્ચે એ પણ તપાસ કરી હતી કે શું આવા વ્યાજની

ચૂકવણી વળતરના પગલાંના આધારે થવી જોઈએ.કોર્ટે ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે આ પ્રકારનું વ્યાજ અન્યથા પણ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે.ડિવિઝન બેન્ચના આ અવલોકનોને પસાર કરેલી ટિપ્પણી તરીકે જોવી જોઈએ કારણ કે આ પ્રકારનો મુદ્દો ઉપરોક્ત અપીલમાં સીધા કોર્ટ સમક્ષ ઊભો થાય છે.નોંધ્યું છે તેમ, કોર્ટ સમક્ષ વિવાદનું કેન્દ્ર એ હતું કે જો વળતર અપીલના આદેશમાંથી આવે તો જી. એસ. ટી. અધિનિયમની કલમ ૫૪ (૧) (એએ) હેઠળ વ્યાજ ઉપલબ્ધ થશે કે નહીં અને મૂલ્યાંકનના મૂળ આદેશ નહીં.કોર્ટે આ સવાલનો સકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો.તેથી એકવાર વ્યાજ મેળવવાનો અધિકાર વૈધાનિક જોગવાઈમાં શોધી કાઢવામાં આવ્યો પછી, આ પ્રશ્નનો જવાબ કે શું આવી વૈધાનિક જોગવાઈની બહાર પણ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર હશે કે નહીં તે પાસિંગ ટિપ્પણી તરીકે જોવું જોઈએ અને તેને નિર્ણયના ગુણોત્તર તરીકે જોઈ શકાતો નથી.

૨૩. આવા તારણો છતાં પ્રશ્ન એ છે કે અરજદારને વ્યાજ મળવું જોઈએ?વર્તમાન કેસની હકીકતો થોડી વિચલિત કરનારી છે.જ્યારે આકારણી અધિકારી રાજ્યની બહાર વેચાયેલી ચીજવસ્તુઓના ઉત્પાદન માટે કાચા માલની ખરીદી પર ચૂકવવામાં આવેલા કરવેરાને નકારીને અરજદાર પર કર લાદવા

માંગતા હતા, ત્યારે અરજદારે વુડ પોલિમર્સ લિમિટેડના કિસ્સામાં ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. આકારણી અધિકારીએ આવા ચુકાદાને અનુસરવાને બદલે, આકારણીકર્તાના દાવાને આ આધાર પર નકારી કાઢ્યો હતો કે આ મુદ્દો કોર્ટમાં છે.તેમણે અરજદારને આવા આદેશ સામે અપીલ કરવાની મંજૂરી આપી હતી.પ્રથમ, મૂલ્યાંકન અધિકારીનો અભિગમ સંપૂર્ણપણે ખોટો અને વાંધાજનક હતો.તે નિઃશંકપણે સાચું છે કે જો કોઈ ચોક્કસ મુદ્દો મહેસૂલ વિરુદ્ધ ન્યાયિક પદાનુક્રમના ચોક્કસ સ્તરે નક્કી કરવામાં આવે છે, તો મહેસૂલ માટે આ બાબતને વધુ આંદોલન કરવા માટે હંમેશા ખુલ્લું છે.જ્યાં સુધી આવી અપીલનો નિર્ણય લેવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મહેસૂલ વિભાગે જ્યારે પણ અન્ય કરદાતાના કિસ્સામાં આવો મુદ્દો ઊભો થાય ત્યારે તેને જીવંત રાખવો પડશે.જો કે, આવું કરવા માટે કાયદેસર રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત રીતો છે.એવું વારંવાર કહેવામાં આવે છે કે કરવેરાના મુદ્દે તમામ બાબતોમાં વિભાગીય સત્તાવાળાઓ ઉચ્ચ સત્તાવાળાઓ, ટ્રિબ્યુનલ્સ અને કોર્ટોના નિર્ણયોથી બંધાયેલા હોય છે.સમગ્ર કરવેરાની વ્યવસ્થા આવી ન્યાયિક શિસ્ત પર આધારિત છે.તેથી મૂલ્યાંકન અધિકારી ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાનું પાલન કરવા માટે બંધાયેલા હતા.હકીકત એ છે કે મહેસૂલ વિભાગે ઉચ્ચ કોર્ટ સમક્ષ અપીલમાં ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાને અમલમાં મૂક્યો હતો અને આવી અપીલ બાકી હતી, તે આકારણી અધિકારીને ટ્રિબ્યુનલના

ચુકાદાની અવગણના કરવાની અને કરદાતાને અપીલ કરવા માટે મજબૂર કરવાની મંજૂરી આપતું નથી.એકવાર મૂલ્યાંકન સત્તામંડળ દ્વારા આવો નિર્ણય લેવામાં આવે તે પછી, સરકાર માટે અપીલ અથવા પુનરાવર્તન દ્વારા તેની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવવાનું હંમેશા ખુદ્દું રહે છે.

૨૪. વાત આટલેથી અટકતી નથી.મૂલ્યાંકનકર્તાએ પ્રથમ અપીલ અધિકારી સમક્ષ અપીલ કરવાનું પસંદ કર્યું હતું.વર્ષ ૧૯૮૦માં દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ લગભગ ૧૪ વર્ષ સુધી નિષ્ક્રિય રહી હતી.વર્ષ ૨૦૦૪માં અરજદારને યોગ્ય નોટિસ આપ્યા વિના તેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.ઓર્ડર પણ સેવા માટે મોકલવામાં આવ્યા ન હતા.લગભગ પાંચ વર્ષ પછી, જ્યારે અરજદારને માંગ માટેની નોટિસ આપવામાં આવી ત્યારે ખબર પડી કે અપીલ રદ કરવામાં આવી છે.અપીલ સત્તામંડળે અપીલને ફગાવી દેતી વખતે ગુણદોષના આધારે તેનો નિર્ણય લેવા માટે આગળ વધ્યા, તેમ છતાં વુડ પોલિમર (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં હાઈકોર્ટમાં વિભાગની અપીલનું શું થયું હતું તે જાણવા માટે પોતાને મુશ્કેલીમાં મૂક્યા નહીં.ઉચ્ચ કોર્ટે ૦૫/૦૩/૧૯૮૨ ના ચુકાદા દ્વારા આવી અપીલોનો નિર્ણય લીધો હતો.તેથી પ્રથમ અપીલીય સત્તામંડળે જ્યારે ૨૬/૦૨/૨૦૦૪ ના રોજ અરજદારની અપીલને ફગાવી દીધી, ત્યારે જ્યાં સુધી રાજ્યની વાત છે ત્યાં સુધી કાયદો હાઈકોર્ટના ચુકાદા દ્વારા

નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો.આ સ્થિતિ નક્કી કરવાની અપીલ અધિકારીની ફરજ હતી.આ મુદ્દો મૂલ્યાંકન ક્રમમાં જ પ્રતિબિંબિત થયો હતો.આકારણી સત્તામંડળે નોંધ્યું હતું કે આ મુદ્દો ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાના આધારે આકારણીકર્તાની તરફેણમાં નક્કી કરવામાં આવે છે પરંતુ તે કોર્ટમાં છે.અપીલ સત્તામંડળે ઓછામાં ઓછું ઉચ્ચ કોર્ટ સમક્ષ વિભાગની અપીલના પરિણામની ચકાસણી કરવાની અપેક્ષા હતી.આવી મૂળભૂત કાળજી લીધા વિના, પ્રથમ અપીલ સત્તામંડળે અરજદારને સુનાવણીની નોટિસ જારી કર્યા વિના, અપીલને એકપક્ષીય રીતે ફગાવી દીધી હતી.અપીલોનો નિકાલ કર્યા પછી પણ, અરજદારને કોઈ સંદેશાવ્યવહાર મોકલવામાં આવ્યો ન હતો.

૨૫. તેથી વર્ષ ૨૦૦૯માં અરજદારે આવી હકીકતો વિશે જાણ થતાં ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી.ટ્રિબ્યુનલે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે પ્રથમ અપીલીય સત્તામંડળે એકતરફી કાર્યવાહી કરી હતી, માત્ર નવી વિચારણા અને નિકાલ માટે પ્રથમ અપીલીય સત્તામંડળ સમક્ષ કાર્યવાહી મોકૂફ રાખી હતી.બીજા તબક્કામાં, અરજદારની સહાય સાથે પ્રથમ અપીલ સત્તામંડળે વુડ પોલિમરના કિસ્સામાં હાઈકોર્ટનો મત લાગુ કર્યો હતો અને નોંધપાત્ર રિફંડ મંજૂર કર્યું હતું.આમ અરજદાર તરફથી કોઈ ખામી વિના, આવા રિફંડમાં લગભગ ૩૦ વર્ષ સુધી વિલંબ થયો હતો.આ

આધાર પર નહીં કે વ્યાજ, અલબત્ત, વળતરના મુદ્દલના આધારે ચૂકવવું આવશ્યક છે, વર્તમાન કેસમાં, અમે આ આધાર પર આવું વ્યાજ આપવા તરફ વળ્યા છીએ કે વિભાગે લગભગ ત્રણ દાયકાથી અનધિકૃત અને ગેરકાયદેસર રીતે રોકેલી રકમ જે કાયદેસર રીતે અરજદારની હતી. આ એક સરળ કેસ નથી જ્યાં મૂલ્યાંકન વિવાદમાંથી રિફંડનો અધિકાર ઊભો થયો હતો જે આખરે કરદાતાની તરફેણમાં પતાવટ થયો હતો. આ એક એવો કેસ છે જેમાં શરૂઆતમાં જ, વળતર આકારણી અધિકારી દ્વારા મંજૂર થવું જોઈતું હતું કારણ કે ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાના આધારે અરજદારની તરફેણમાં આ મુદ્દો ઉકેલાયો હતો, જે આકારણી અધિકારીને બંધનકર્તા હતો. આ રીતે આ રકમ કાયદાની સત્તા વિના જાળવી રાખવામાં આવી હતી અને તેથી બંધારણની કલમ ૩૦૦એનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું હતું. વ્યાજ ન આપવું અને માત્ર રકમની ચુકવણીનો આદેશ આપવો એ અરજદાર સાથે મોટો અન્યાય અને પૂર્વગ્રહમાં પરિણમશે. જો કે અમે નોંધ્યું છે કે વ્યાજનો દાવો આવા વ્યાજ અથવા કરાર સંબંધોની જોગવાઈ કરતી વૈધાનિક જોગવાઈમાંથી ઉદ્ભવી શકે છે, પરંતુ બંધારણીય કોર્ટને અસાધારણ સંજોગોમાં આવા વ્યાજ આપવામાં કંઈપણ અટકાવતું નથી જ્યાં રાજ્ય દ્વારા કાયદામાં કોઈ સત્તા વિના લાંબા સમય સુધી નાણાં રોકવામાં આવ્યા હોય. ગુજરાત ફ્લોરો કેમિકલ્સના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ સેન્ડવિક

એશિયા લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં અગાઉની બેન્ચના નિર્ણયને આ રીતે જોયો હતો.

૨૬. પરિણામે, નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદીઓ અરજદારને ચૂકવવામાં આવેલા રિફંડ પર વાર્ષિક ૮ ટકાના દરે સરળ વ્યાજ ચૂકવશે, જેની ગણતરી ૦૧/૦૭/૧૯૮૨ થી કરવામાં આવશે, જે છેલ્લી તારીખો પછીનો મહિનો છે જ્યારે આકારણીનો આદેશ ૩૦/૦૬/૧૯૮૨ ના રોજ રિફંડ ઓર્ડરની તારીખ સુધી પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે ૨૫/૦૨/૨૦૧૩, કારણ કે આવા સમયગાળા પછી, અમે માનીએ છીએ કે વ્યાજ આપવામાં આવ્યું હોત.આ પ્રકારનું વ્યાજ ૩૧/૦૧/૨૦૧૭ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવશે.

૨૭. આ તબક્કે રાજ્ય માટે વિદ્વાન એ. જી. પી. એ આ ચુકાદા પર રોક લગાવવાની વિનંતી કરી હતી.અમે નિર્દેશોનું પાલન કરવા માટે સ્પષ્ટ ત્રણ મહિનાનો સમય આપ્યો હોવાથી રોકાવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.

(ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી)

(ન્યાયમૂર્તિ એ. જે. શાસ્ત્રી)

જ્યોતિ

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.